

AUZONIUSZ:
MODLITWA PRZED OBJĘCIEM URZĘDU KONSULA

Wśród poezji okolicznościowej Auzoniusza (ok. 310–395) znajdują się dwa utwory, napisane na powitanie roku 379. Mają one charakter modlitwy, jak zresztą wskazują na to nadane im w przechowyującym je rękopisie tytuły: *Precatio consulis designati pridie Kal. Ian. fascibus sumptis* oraz *Precatio consulis designati Kal. Ian.* Rok 379 był szczytem kariery politycznej Auzoniusza. Urodzony w Burdigali (Bordeaux) i gruntownie wykształcony, nauczyciel gramatyki i retoryki w rodzinnym mieście, w latach 364–368 wychowawca Gracjana, syna Walentyniana I, a następnie zarządca Galii, Italii, Ilirii i Afryki, został na ów rok konsulem. Choć Auzoniusz nominalnie był chrześcijaninem, tworzył poezję świecką, nacechowaną elementami retoryki, właściwą dla przedstawicieli schyłkowego okresu literatury rzymskiej¹. W jego twórczości jest niewiele śladów chrześcijańskich. Pozostawał w przedśionku chrześcijaństwa i – jak efektownie napisano – był piewcą Janusa i Jezusa². Przykładem poezji inspirowanej tradycyjną religią rzymską jest przełożony niżej utwór liczący 16 wersów napisanych heksametrem.

PRECATIO CONSULIS DESIGNATI KAL. IAN.

Anne, bonis coepte auspiciis, felicia cernis consulis Ausonii primordia: prome coruscum, Sol aeterne, caput solitoque inlustrior almo lumine purpureum iubar exere lucis Eoae.	
Anne, pater rerum, quas Iani mense bifrontis volvis in hibernum glaciali fine Decembrem, anne, veni et festum veteri novus adice Ianum. Sollemnes pervade vias bis senaque mundo curricula aequatis varians per tempora signis praecipitem aeterna perfer vertigine cursum, sic prono raptate polo, contraria Phoebus	5 10

¹ Por. H. Hagendahl, *Cristianesimo latino e cultura classica da Tertulliano a Cassiodoro*, przeł. D. Gianotti, Borla, Roma 1988, s. 133; M. Cytowska, H. Szelest, *Literatura rzymska. Okres cesarstwa*, PWN, Warszawa 1992, s. 516.

² C. Ringi, *Ausonio*, [w:] *Dizionario patristico e di antichità cristiane*, t. I, oprac. A. Di Berardino, Casa Editrice Marietti, Casale Monferrato 1983, szp. 448–449: „Rimase nel vestibolo di cristianesimo [...], cantore di Giano ma anche di Gesù”.

ut momenta ferat servata parte dierum
 et novus hiberno reparat sua lumina pulsu.
 Menstrua ter decies redeunt dum cornua Lunae,
 exortus obitusque manu volvente rotabis, 15
 legitimum Phoebi cohibens per signa meatum³.

MODLITWA PRZED OBJĘCIEM URZĘDU KONSULA
 W KALENDY STYCZNIOWE

Roku, pod wróżbami dobrymi zaczęty, oglądasz szczęśliwe
 Rządów Auzoniusza konsula początki! Promienną
 podnieś głowę, Słońce wieczne, i jaśniej niż zwykle
 Zorzy porannej purpurę rozpal w lunach na wschodzie.
 Roku, ojcze wydarzeń, którym dajesz początek 5
 Z Janusowym miesiącem, po grudzień zimowy je wiodąc,
 Roku nowy, po starym tu przyjdź wraz ze świętem Janusa.
 Drogę doroczną przewędruj przez dwanaście znaków Zodiaku,
 Jej koleje zmieniając w czasie odstępach jednakich,
 Bieg pośpieszny wykonuj w wiecznym rzeczy obrocie – 10
 Mknąc po skłonie nieba galopem, Feb zaś drogi
 Różne przemierzy, czasu miary strzegąc stosownej,
 I znów z zimy nadejściem swoją światłość odrodzi.
 Gdy razy trzynaście będzie powracał Księżyc rogaty,
 Wschód z zachodem będziesz obracał ręką, pilnując 15
 Drogi Feba właściwej pośród gwiazdnych przestworzy.

OBJAŚNIENIA

W. 2–4: *prope* [...] / *Sol aeternae* [...] *almo* / *lumine* – inwokacja do życiodajnego Słońca utożsamianego z bogiem Febem jest – jak się wydają wskazywać użyte słowa – reminiscencją modlitwy Horacego z *Carmen saeculare*, w. 9–10: *alme Sol, curru nitido diem qui / promis*.

W. 5: *Iani mense bifrontis* – Janus był bóstwem staroitalskim. Uważano go za odźwiernego niebios, który otwiera rano słońcu bramę, a zamyka wieczorem oraz za boga wejść, przejść, bram, drzwi i wszelkiego początku zarówno w czynnościach ludzkich jak i w przyrodzie. Jako *pater matutinus* był adresatem modlitw, jakie zanoszono do niego o brzasku dnia, w pierwszym miesiącu roku (*Januarius*), pierwszym dniu każdego miesiąca, zwłaszcza zaś w pierwszym dniu nowego roku.

³ Tekst za: Decimo Magno Ausonio, *Opere*, oprac. A. Pastorino, Unione Tipografico-Editrice Torinese, Torino 1971, s. 322–323.

W sztuce był przedstawiany jako *Geminus* i *Bifrons* (z dwiema głowami lub twarzami), z laską lub kluczami. Por. Macrobr. *Sat.* I 13, 3: *ac de duobus priorem Ianuarium nuncupavit* [scil. Numa] *primumque anni esse voluit, tamquam bicapitis dei mensem.*

W. 11–12: *sic* [...] *contraria Phoebus / ut momenta ferat* – wyraz *momentum* rozumiem tu w znaczeniu ruchu Słońca; od przesilenia zimowego (*hiberno* [...] *pulsu* – w. 13) droga Słońca wydłuża się w przeciwieństwie do okresu przed nim, stąd *momenta ferre* – przemierzać drogi; przekład w wydaniu Agostina Pastorino mówi zaś o wpływie przesilenia na długość dnia – „che Febo ci porti i giorni di diversa lunghezza”⁴; por. przekład kataloński⁵: „que Febus comenci a capgirar els seus moviments quan encara resten part dels teus dies”.

W. 14: *ter decies redeunt dum cornua Lunae* – mowa o trzynastu cyklach Księżycy w ciągu roku; tłumacz włoski – jak się wydaje – źle zrozumiał przysłówek liczebnikowy *ter decies*, dając przekład: „Dopo i trenta giorni di ciascun mese, tornerà la luna crescente”⁶. Obieg Księżycy wokół Ziemi, czyli czas, jakiego potrzebuje Księżyc, aby powrócić w to samo miejsce na niebie (miesiąc sydereczny), wynosi nieco powyżej 27 dni, co daje 13 obiegów w ciągu 365 dni. W komentowanym wersie można dostrzec być może reminiscencję wyrażenia Ov. *Met.* X 479: *redeuntis cornua Lunae.*

Przełożył z łaciny i opracował Tadeusz Gacia

ARGUMENTUM

Carmen, quod Ausonius in memoriam consulatus sui Kalendis Ianuariis anni 379 incepti scripsit, hic a Thaddaeo Gacia Polonice versum, introductione praemissa commentarioque subiuncto, imprimitur.

⁴ Ibid., s. 323.

⁵ Dècim Magne Ausoni, *Obres*, t. I, wyd. i przeł. C. Riba, A. Navarro, przejrzał J. Petit, Tipographia Emporium, Barcelona 1931, s. 25.

⁶ Wydanie cytowane wyżej, przyp. 3, s. 323.